

FİZİKANIN TƏDRİSİ METODİKASI

UOT 37.01.

Gülbeniz Babaverdi qızı Valehova

Bakı şəhəri Suraxanı rayonu, 238 nömrəli məktəbin fizika müəllimi

33

FİZİKA DƏRSLƏRİNDƏ FƏALİYYƏT YÖNÜMLÜ YANAŞMA

Гюльбензис Бабаверди кызы Валехова

учитель физики школы № 238 Сураханского района г. Баку

ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД НА УРОКАХ ФИЗИКИ

Gulbeniz Babaverdi Valehova

Physics teacher school № 238 Surakhani district of Bakı

ACTIVITY APPROACH IN PHYSICS LESSONS

Xülasə. Məqalədə fizika dərslərində tədqiqatçılıq fəaliyyətinin nəticəsində sənətləşdirilən formalaşdırılması üzrə işin məzmunu və mahiyyəti araşdırılmışdır. Fənnin təlimi prosesində fəaliyyətlərinin qurulması müxtəlif sənətləşdirilən qazanılmasına imkan yaratmaqda həyatda qarşılaşılan standart və qeyri-standard problemlərin həllini asanlaşdırır. Tədqiqatçılıq fəaliyyətinin nəticəsində uyğun sənətləşməyə bərabər inteqrativ və universal sənətləşməyə formalaşmışdır.

Açar sözlər: Tədqiqatçılıq fəaliyyəti, tədqiqatçılıq sənətləşməsi, didaktik məqsəd, pedaqoqiyə məqsəd, sənətləşmə, şəxsiyyət yoxluğu keyfiyyət, həyat bacarıq

Резюме. В статье рассматривается содержание и сущность работы по формулированию компетенций по результатам исследовательской деятельности на уроках физики. Установление деятельности в процессе обучения предмета наряду с обретением некоторых компетенций облегчает решение стандартных и нестандартных проблем, возникающих в жизни. В результате исследовательской деятельности наряду с соответствующими компетенциями формируется интегративные и универсальные компетенции.

Ключевые слова: Исследовательская деятельность, исследовательская компетентность, дидактическая цель, педагогическая цель, компетентность, личность-направленное качество, жизненные навыки

Summary. The article discusses the content and essence of the work on the formulation of competencies based on the results of research activities in physics lessons. The establishment of activities in the process of learning the subject, along with the acquisition of certain competencies facilitates the solution of standard and non-standard problems arising in life. As a result of research activities, along with the relevant competencies, integrative and universal competencies are formed.

Keywords: research, research competence, didactic goal, pedagogical goal, competence, personality-oriented quality, life skills

Bu gün bizi əhatə edən dünyada çox sürətli dəyişikliklər gedir. Gələcəkdə də daha yeni dəyişikliklərin sürətlə gəlməsi haqqında proqnoz vermək mümkündür. Çünki bu dəyişmə elmi-texniki inkişaf ilə əlaqədardır. Dəyişən həyat şəraitindən baş çəməyə üçün hər bir təhsil alan şəxsin özünü inkişaf etdirməyə, bilik və bacarıqlara yiyələnməyə əsasən müxtəlif sənətləşmə

qazanmağa meyl və maraq göstərməlidirlər. Həyatı əhəmiyyətli sənətləşmələrin müasir dövrdə texniki inkişaf əlaqəsini təbii ki, inkar etmək mümkün deyildir. Göstörülən bu inkişafda sıralamada ilkin yer fizika elmi tutur.

Ümumtəhsil məktəblərində fizikanın təlimində uyğun sənətləşməyə müxtəlif fəaliyyətlər sistemindən ardıcıl, davamlı, sistemli istifadə et-

məklə formalaşdırmaq mümkündür. Fənnin tədrisində fəaliyyətlərin qurulması müxtəlif bilik, bacarıqların qazanılmasına, yaradıcı qabiliyyətlərinin inkişafına, aqar sənətləşmələrin formalaşmasına imkan yaradır. Aqar sənətləşmələr çox-funksiyalı, çoxöçlü və fənnitədrisidir. Onlara yiyələnmək gündəlik həyatda rastlaşdığımız standart və qeyri-standard problemlərin həllinə imkan yaradır. Aqar sənətləşmələrinin formalaşmasına insanın şəxsi xüsusiyyətlərindən, psixoloji keyfiyyətlərindən, geniş praktik universal qabiliyyətlərindən asılı olması təfəkkürdən kənar deyildir.

Məktəb təcübəsi göstərir ki, fizika çox maraqlı, lakin şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi kifayət dərəcədə çətin olan fəndir. Akademik biliklərin şagirdlər tərəfindən dərk olunması təlim prosesində istifadə olunan metod və vasitələrin düzgün istifadəsindən, pedaqoqiyə prosesinin təşkilinin məqsədyönlü qurulmasından asılıdır.

Fənnin öyrənilməsi didaktik, fəaliyyətin öyrənilməsi isə pedaqoqiyə məqsəddir. Fəaliyyətlər vasitəsilə didaktik məqsədlərin həyata keçirilməsi fənniyönlü sənətləşmələrin formalaşmasını əsaslı dərəcədə asanlaşdırır. Çevik fəaliyyət zamanı şagirdlərin rast gəldiyi bəlli, yəni standart və bəlli olmayan, yəni qeyri-standard həyat hadisələrinin dərk olunması və yaxud həll edilməsi üçün dərslərin təşkilində şagirdlərin maraq və meyllərin nəzərə alınması istifadə olunan metod və texnologiyaların dəyişdirilməsi zərurəti yaranmış olur.

Təlimin təşkil forməsindən asılı olaraq aqar-sənətləşmələrin formalaşdırmaq üçün istifadə olunacaq metod və vasitələrdən istifadədə şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaq təlimin keyfiyyətini artırmışdır.

Fizika fənni üzrə məzmun standartlarının tələbinə uyğun həyatı əhəmiyyətli sənətləşmələrin formalaşdırılmasına diqqət artırılması tədris prosesini məqsəduyğun fəaliyyətlər hesabına zənginləşdirməyə aktuallaşdırır. Bu fəaliyyətlər hesabına şagirdlər inteqrativ biliklərə, universal bacarıqlara yiyələnməyə olurlar. Lakin onu da qeyd etməyi lazım bilir ki, məktəb təcübəsi göstərir ki, təlim prosesində hərtərəfli düşünməndən yarıdan müxtəlif fəaliyyətlər akademik biliklərinə və həyatı əhəmiyyətli bacarıqların inkişafına və formalaşmasına gətirib çıxarmır. Şagirdlər yeni bilikləri və inteqrativ bacarıqları müstəqil tədqiqatçılıq prosesində qazınarlar.

Ona görə də fənn müəlliminin qarşısında duran əsas vəzifə şagirdlərin tədqiqatçılıq fəaliyyətini əlaqəli etməkdir ki, məzmun standartlarının tələbinə uyğun biliklərə yiyələnsin, fəaliyyət nəticəsində formalaşdırıla bilən sənətləşməyə də yiyələnməyə olunsun.

Fizika eksperimental elm olduğundan təlim prosesində şagirdlərin tədqiqatçılıq fəaliyyətinə daha geniş zaman ayrılması ləzibüdür. Tədris prosesində aparılan müşahidələr və izləmələr göstərir ki, bu fəaliyyət zamanı praktiki olaraq nəzərdə tutulan bütün sənətləşmələrin formalaşdırmaq mümkündür. Çox əminliklə qeyd etmək istərdik ki, təlim prosesində tədqiqatçılıq fəaliyyətinin təşkil şagirdlərin marağını artırır, standartların tələbinə uyğun biliklərin mahiyyətini dərk olunmasına imkan yaradır:

- fənlərə əlaqənin genişləndirilməsini aktuallaşdırır;
- şagirdlərin müşahidəçilik, daqıqlıq, sənətləşmə, inadkarlıq, cihaz və avadanlıqlardan istifadədə təhlükəsizlik qaydalarını gözəmə kimi şəxsiyyət yoxluğu keyfiyyətlərini inkişaf etdirir;
- tədqiqatçılıq fəaliyyəti ilə əlaqədə müxtəlif informasiya mənbələrindən istifadəyə meyl formalaşdırır.

Digər fənlərə müqayisədə fizikanın öyrənilməsində şagirdlərin tədqiqatçılıq fəaliyyətinə cəlb edilməsinin imkanları daha çoxdur.

Fizika fənni üzrə məzmun standartlarının tələbinə gözəmələklə praktik yoxluğu sənətləşmələrinin formalaşdırılmasına eksperimental məzmunlu məzmunların (laboratoriya təcübələrinin, laboratoriyə işlərinin, laborator praktikumların, eksperimental təcübələrin və s.) hesabına müxtəlif sənətləşmələrin inkişaf etdirməklə formalaşdırmaq olar. Deyilənlərə istinad etməklə praktik tədqiqatçılıq fəaliyyəti nəticəsində standartların tələbinə uyğun sənətləşmələrin formalaşdırmağa dair bir nümunəyə baxaq.

Bildiyimiz kimi, fizika fənninin təlimi fənn kurikulumunun tələbinə uyğun müəyyənləşdirilmiş məzmun xətləri və standartlara görə həyata keçirilir. Standartlara görə müəyyənləşdirilmiş məzmun təlimində təbii olunan üsullar və fəaliyyətlər formalaşdırılacaq sənətləşmələrin nəzərə alınmaqla təbii olundurlar. Məktəb təcübəsi göstərir ki, təlim prosesinin daha fəal qurulması məqsəduyğun seçilən üsullardan əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

